

ÁLVARO CUNQUEIRO

INTRODUCCIÓN

Na praza da Catedral de Mondoñedo hai unha estatua en metal dun home sentado, en actitude relaxada, observando o monumento medieval. É Álvaro Cunqueiro, un dos máis coñecidos autores da literatura galega e clave para comprender a súa evolución neste século. Poeta, narrador, xornalista e mesmo ensaísta, Cunqueiro é coñecido por unha filosofía vital de home conversador, de verba e rísa fácil, contador de historias e fantasía desbordante.

ÁLVARO CUNQUEIRO

VIDA

Álvaro Cunqueiro Mora naceu en Mondoñedo o 22 de Decembro do ano 1911. O seu pai tiña unha botica en que con frecuencia se formaba unha tertulia onde se contaban historias de cazadores, menciñeiros...

Destas conversas e dos contos que lle narraban familiares seus parece ser que tomou Cunqueiro un especial gusto por escoitar e contar historias de tradición popular, que completou con moitísimas lecturas de mitos de literaturas moi diversas. Entre a galería de peculiares personaxes da cidade e as sotanas dos vellos cregos da cidade luguesa, Cunqueiro comezaría a súa vocación literaria .

Nos anos trinta estudou en Santiago de Compostela Filosofía e letras e colaborou coas actividades do Grupo Nós e do seminario de Estudos Galegos. O comezo da guerra provocoulle a interrupción da carreira, a demáis, esta non semellou interesarlle moito, porque pronto mudaríase ós cuarteis do xornalismo, primeiro en Madrid e, a partir de 1974, en Galicia. Comezou como colaborador dun dos principais xórnales galegos da época, *El pueblo Gallego*, para pasar logo a *ABC*, do que sería subdirector, *La Noche* e *Faro de Vigo*, do que sería director.

Morreu en Vigo no ano 1981.

OBRA

A POESÍA COMO INICIO

Os seus inicios na literatura viñeron dados pola poesía. Antes da Guerra Civil, o creador de Mondoñedo xa tiña publicados tres libros de poemas en galego, obras intensas como *Mar ao Norde* (Santiago, 1932), *Poemas do sí e do non* (Lugo, 1933) e *Cantiga nova que se chama ribeira* (Santiago, 1933), inspirado este último no estilo, nas formas e nos temas dos trobadores da Galicia medieval, dentro dun estilo que se chamou neotrobadorismo.

Despois da Guerra Civil, coma sempre, a vida dos autores galegos vai dar un cambio fundamental. Cunqueiro comeza a empregar o castelán xunto co galego como vehículo de literatura. Co castelán como arma gaña o premio Nadal en 1968 con *Un hombre que se parecía a Orestes*, unha das súas obras máis coñecidas a nivel español, ou *Viajes y fugas de Fanto Fantini della Gherardesca*.

Como pode observarse, antes da Guerra Cunqueiro escribiu só poesía e só en galego. Despois da Guerra o xénero máis cultivado foi a narrativa, usando tamén o español. Sen embargo, el considerábase, antes que nada, escritor galego:

Eu vinme obrigado a facer periodismo e a escribir libros de narración en castelán (...) Eu non creo no bilingüismo. Sempre hai unha lingua de fondo e a miña é a galega.

(Declaracións de 1980)

A NARRATIVA

Iniciouse na narrativa no noso idioma con Merlín e familia (Vigo, 1955) á que seguirán As crónicas do Sochantre (Vigo, 1956) ou a exótica Se o vello Simbad volvese ás illas (Vigo, 1961). Moitas das súas obras en galego provéñen do seu contacto con personaxes populares nos que se plasma a tradición oral galega, iso sí, tamizada polo peculiar estilo narrativo do autor e pola súa prodixiosa imaxinación.

A narrativa galega de Cunqueiro podemos dividila en dous grupos:

- As novelas: Merlín e familia, Crónicas do Sochantre e Se o vello Simbad volvese ás illas. Son obras en que existe un débil fío argumental arredor do cal se van inserindo unha serie de historias fantásticas.

Non son novelas en que exista un argumento que sexa o centro de toda a narración. Nestas obras, o interese está máis nas historias que contan os personaxes que crea (ou recrea, ou parodia) o propio Cunqueiro.

- Os libros de relatos: Escola de menciñeiros, xente de aquí e de acolá e Os outros feirantes. Son retratos ou semblanzas de personaxes, maioritariamente, que Cunqueiro nos presenta, cunha deliberada confusión, como froito da súa imaxinación ou tomados da realidade. Son personaxes apegados á realidade, inseparábeis do seu marco espacial e temporal (a Galicia rural de mediados de século). Sen embargo, a capacidade de ensoñación, tanto do narrador como dos personaxes creados, transpórtanos simultaneamente a un mundo de misterio e de ensoñación, cheo de historias fantásticas en que podemos encontrarnos mesmo con animais que falan ou cunha muller que pon ovos.

O narrador sitúase ao mesmo nivel que os seus personaxes e chega a pór en cuestión a súa propia existencia.

Cunqueiro pretende inserir estes relatos como unha continuación da tradición oral que el coñecía tan ben. Os personaxes son todos galegos e só abandonan o país cando marchan á emigración ou ao servizo militar. De ambos lugares traen un grande tesouro: historias que logo contan aos seus veciños.

O TEATRO

Na produción dramática de Cunqueiro podemos destacar dúas obras:

- O incerto señor don Hamlet, príncipe de Dinamarca. Foi escrita por Cunqueiro seguindo a tendencia europea do teatro de mitos (recrear mitos históricos que encarnaban algunha idea abstracta, facendo que a interpretación deses mitos se adaptase á sociedade actual). Cunqueiro toma o mito de Hamlet (príncipe histórico-lendario da Dinamarca do século I, que sería inmortalizado por Shakespeare) e fai del unha reinterpretación influido por Freud. Cunqueiro mestura o mito nórdico de Hamlet co clásico de Edipo e introduce substanciais variacións: Hamlet non é fillo do seu pai lexítimo, senón do seu tío, o asasino e usurpador do trono.

Os personaxes están postos en situacións límite, sometidos a profundas dúbidas entre sentimentos enfrontados: o amor, ambición, a vinganza...

- A noite vai como un río preséntanos un teatro claramente poético, lírico. O tema é o amor platónico duna dama en tempo de guerra, en espera dun amante inexistente non sendo na súa imaxinación.

CARACTERÍSTICAS XERAIS DA OBRA DE CUNQUEIRO

- Fusión do mundo mítico co mundo cotián nun continuo proceso de mitificación e desmitificación e humanización do mito.
- Parodia irónica de grandes obras da literatura universal.
- Fondo sustrato humano, antropolóxico e etnográfico.
- Confusión permanente de realidade e fantasía.
- Uso duna lingua culta e coidada, xunto con influencias da lingua oral.
- Coincidencia trágica do paso do tempo.

CONCLUSIÓN:

Álvaro Cunqueiro é un escritor de mitos; continuamente a súa obra remite ós vellos libros de cabaleirías da época medieval, ás lendas artúricas e do Santo Graal de tanta raizame na nosa literatura da Idade Media. Pero Cunqueiro reinvéntaos; non fala do pasado, senón dun mundo e tempo que só é propio do seu traballo de creación. E isto tamizado por un profundo coñecemento da etnografía e gastronomía galega. Segue a ser empregado o seu libro *A cociña galega* (Vigo, 1973), paradoxicamente, un dos seus máis coñecidos a nivel popular.

OBRAS

POESÍA

1932 *Mar ao norte*

1933 *Cantiga nova que se chama ribeira*

1933 *Poemas do sí e do non*

1940 *Elegías y canciones (en español)*

1950 *Dona do corpo delgado*

1980 *Herba aquí ou acolá*

NARRACIÓN EN GALEGO

1955 *Merlín e familia*

1956 *Crónicas do Sochantre*

1960 *Escola de menciñeiros*

1961 *Se o vello Sinbad volvese ás illas*

1971 *Xente de aquí e de acolá*

1979 Os outros feirantes

TEATRO

1956 Función de Romeo e Xulieta

1958 O incerto señor don Hamlet

1965 A noite vai como un río

1974 Palabras de víspera

NARRACIÓN EN ESPAÑOL

1960 Las mocedades de Ulises

1969 Un hombre que se parecía a Orestes

1972 Vida y fugas de Fanto Fantini

1974 El año del cometa con la batalla de los cuatro reyes

1